

บรรณานุกรม

กลาโหม, กรมพระ. "เอกสารรัชกาลที่ 5" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เล่มที่ 7อ.

..... "เอกสารรัชกาลที่ 5 เครื่องราชบรรณาการหัวเมืองทั้ง 7"
 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เล่ม 21. ลงวัน 4 $\frac{+}{4}$ 2 คำ ปีเถาะ. จ.ศ. 1240.

..... "เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.ห. เอกสารเย็บเล่มกรมพระกลาโหม"
 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. ลงวัน 7 $\frac{+}{3}$ 7 คำ ปีเถาะ. จ.ศ. 1240-1241.

..... "เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.ห. เอกสารเย็บเล่มกรมพระกลาโหม
 ศาลาอุทขุนในฝ่ายขวาที่ว่าการกรมพระกลาโหม" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
 เล่มที่ 69 ลงวัน 6 $\frac{+}{9}$ 11 คำ ปีชวด สัมฤทธิศก. ศักราช 1250.

..... "เอกสารรัชกาลที่ 5 ก.ห. เอกสารเย็บเล่มกรมพระกลาโหม
 ศาลาอุทขุนในฝ่ายขวาที่ว่าการกรมพระกลาโหม" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
 เล่มที่ 69 ลงวัน 3 $\frac{+}{10}$ 11 คำ ปีชวด สัมฤทธิศก. ศักราช 1250.

กี อยู่โพธิ์. 2525. "ปัตตานี" ใน ลุ่มน้ำตานี หน้า 39. ปัตตานี : ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับ
 ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

เกษม รังสิโยกฤษฎ์. 2519. "อิทธิพลของศาสนาอิสลามต่อการจัดการปกครอง
 จังหวัดชายแดนภาคใต้", วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

"จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3" ห้องสมุดวชิรญาณ. เลขที่ 10. จ.ศ. 1194.

จรีรัตน์ บัวแก้ว และ สงบ ส่องเมือง, 2529. "จังหวัดปัตตานี" สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้.
เล่มที่ 5, 2072.

_____. 2529. "จังหวัดปัตตานี", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. เล่มที่ 5, 2072.

เฉลิม มากนวล. 2512. "สี่ละ", ใน ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้. หน้า 229. กรุงเทพฯ :
เรือนแก้วการพิมพ์.

ชำนาญ ฅ สงขลา. 2538. วันรวมญาติ ฅ สงขลา 2538. กรุงเทพฯ : ส.การพิมพ์.

ดตมนรวิทย์ บากา และคณะ. ม.ป.ป. รายงานการวิจัยเรื่องการสำรวจจิตกรรรมมุสลิม
จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส. ปัตตานี : โครงการจัดตั้ง
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ดำเนียร เลชะกุล. 2521. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช.
กรุงเทพฯ : กรุงสยามการพิมพ์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. 2505. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา.
พระนคร : โอเดียนสโตร์.

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช. 2523. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระรัตนราษฎร์ (แบน คุณฐาภรณ์โณเปริยญ) ม.ป.ท. : ม.ป.พ.

ท. สุขแสงคง, (นามแฝง), 2527. ท่องเที่ยวประเทศไทย 76 จังหวัด. กรุงเทพฯ :
ไอ.เอส. พีรันติง เอ้าส์.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. 2503. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1

พระนคร : องค์การคำคุณา.

_____. 2504. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 พระนคร :

องค์การคำคุณา. อ้างถึงใน พรหมงาม เถาธรรมสาร. 2519. "การปกครองหัวเมืองภาคใต้ ทั้ง 7 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา).

"ประกาศตั้งมณฑลปัตตานี" ร.ศ.125. ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 23 วันที่ 27 กรกฎาคม.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. 2528. สมบัติไทยมุสลิมภาคใต้. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

ประพันธ์ วิเศษรัฐกรรม. 2514. "วังหนองจิก", วารสารรัฐมิต. 3(4 กันยายน 2514), 72-74.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม 1 (ภาค 1). 2506. พระนคร : โรงพิมพ์ก้าวหน้า.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม 2 (ภาค 2). 2506. พระนคร : องค์การคำคุณา.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 (ภาค 3). 2506. พระนคร : องค์การคำคุณา.

"พงศาวดารเมืองต่าง ๆ ของสยามประเทศ", ม.ป.ป., กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.16/23.

พงศาวดารเมืองสงขลา. 2516. กรุงเทพฯ : ส.การพิมพ์.

พรรณงาม เจ้าธรรมสาร. 2519. "การปกครองหัวเมืองภาคใต้ทั้ง 7 ในสมัยรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์-
มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สำเนา).

"พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองหนองจิก
และเมืองยะหริ่ง ร.ศ.108", ม.ป.ป. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ.

พล ชินพงศ์. 2529. "ระแงะ อำเภอ". สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 8, 3020.

เพียงแข พงศ์ศิริบัญญัติ. 2522. "นโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์
(2325-2439)", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาดไทย, กระทรวง. ร.ศ.109. "รายงานกิจการบ้านเมืองของเมืองรามันห์
พระอนันตสมบัติบุคลกรมหมื่น สมมตอมรพันธ์" อ้างถึงใน สมโชติ อ๋องสกุล.
2521. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. (สำเนา).

..... ร.ศ.109. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.62.1/25 พระอนันต์สมบัติบุคลพระวรวงศ์
เธอพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ อ้างถึงใน พรรณงาม
เจ้าธรรมสาร (2519) "การปกครองหัวเมืองภาคใต้ทั้ง 7 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

..... ร.ศ.113. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.49/70 รายงานกิจการบ้านเมืองของเมืองรามัน
พระอนันตสมบัติบุคลกรมหมื่นสมมตอมรพันธ์" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. อ้างถึง
ใน สมโชติ อ๋องสกุล. 2521. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2449-
2474.

มหาดไทย, กระทรวง. ร.ศ.114. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ 262/43027 ม.49/27 เรื่อง ผลประโยชน์เมืองหนองจิกแลหัวเมืองแขก 7 หัวเมือง" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. อ้างถึงใน เพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ. 2522 "นโยบายการปกครองเมืองสงขลา ในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325-2439)", วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

..... ร.ศ.114. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ 375/8212 ม.49/16 เก็บเงินค่าราชการแทนส่วย ต้นไม้เงินทองและเพิ่มผลประโยชน์พระยาเมือง" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ อ้างถึงใน พรรณงาม เถาธรรมสาร. 2519. "การปกครองหัวเมืองภาคใต้ทั้ง 7 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

..... ร.ศ.114. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ 49/28 จัดการบ้านเมืองมณฑลปัตตานี" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 14 กุมภาพันธ์.

..... ร.ศ.115. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ ม.2.14/74 เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้" กองจดหมายเหตุ วันที่ 7 ธันวาคม.

..... ร.ศ.115. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ ม.2.14/74 รายงานคำกราบบังคมทูลของ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 7 ธันวาคม.

..... ม.ป.ป. "ลำดับตำแหน่ง ร.ศ.118-119" ทำเนียบหัวเมือง. ตอน 2.

..... ร.ศ.120. "เอกสารราชการที่ 5 ที่ 49/70 ที่ 156 รายงานกิจการบ้านเมือง ของเมืองรามัน" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 13 มิถุนายน.

มหาดไทย, กระทรวง. ร.ศ.121. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ที่ 273, 2016 ม.49/93 การปกครองหัวเมืองแขกและหัวเมืองลาว (เมืองสาย)" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 21 พฤศจิกายน อ่างอิงใน สมโชติ อ๋องสกุล. 2521. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลปัตตานี พ.ศ.2449-2474". วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (สำเนา)

_____. ร.ศ.124. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ที่ 49/16 กรมหมื่นดำรงฯกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 29 สิงหาคม.

_____. ร.ศ.125 "เอกสารรัชกาลที่ 5 ที่ 49/13 ที่ 119/4149 กรมหลวงดำรงค์กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 20 กรกฎาคม.

_____. ม.ป.ป. "เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.2 229/4 เขตแดนในระหว่างเมืองไทรบุรีรามัน ที่คาบเกี่ยวเมืองเประ จ.ศ.1242-1245" กองจดหมายเหตุแห่งชาติ วันที่ 1 ฯ 7 คำ มะแม เบญจศก.

11

"ร่างกฎตั้งเจ้าพระยานครศรีธรรมราช จ.ศ.1138" ม.ป.ป. หอสมุดวชิรญาณจดหมายเหตุกรุงเทพมหานคร เลขที่ 6. อ่างอิงใน เพ็ญแข พงษ์ศิริบัญญัติ. 2522. "นโยบายการปกครองเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์ (2325-2439) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจิตรวาทการ, หลวง. ม.ป.ป. ประชุมพงศาวดาร. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา.

วุฒิชัย มุลศิลป์ และ สมโชติ อ๋องสกุล. 2524. มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ศิลปากร, กรม. 2507. พระราชพงศาวดารกรุงสยาม. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.

สงบ ส่งเมือง. 2529. "ปัตตานี (ฮับตุลการ์เดร์ นินสาลิบัน)", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 5, 2081.

—————. 2529. "หนองจิก, เมือง", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ 10, 3925.

สมโชติ อ๋องสกุล. 2521. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลปัตตานี พ.ศ.2449-2474",
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. (สำเนา)

"สารตราเจ้าพระยาอรรคมหาเสนาบดี ถึงเจ้าพระยาสงขลา จ.ศ.1240-1241" ม.ป.ป.
สารบัญญัตินิตยสาร. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เล่ม 4.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. 2522. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ ถึง พ.ศ.2000. พระนคร :
สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ และ ชัยวัฒน์ สภาอานันท์. 2527. สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้
กับปัญหาสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สืบแสง พรหมบุญ. 2525. ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาธิการระหว่างจีนกับไทย.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

อ. บางนรา (นามแฝง). 2519. เมืองปัตตานี อดีต-ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์.

อนันต์ วัฒนานิกร. 2529. "หนองจิก, เมือง". สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. เล่มที่ 10, 3920.

อิบรอฮิม ชุกรี. 2525. ตำนานเมืองปัตตานี. ปัตตานี : ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อุดมสมบัติ, หลวง. 2530. จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์.

Basset, D.K. 1963. 'European Influence in Southeast Asia, 1500-1630', Journal of Southeast Asian History. 5 (September 1963), 173-209.

Davies, D.W. 1961. A Primer of Dutch Seventeenth Century Overseas Trade. The Hague: Martinus Nijhoff.

Rice, David Talbot. 1979. Islamic Art. Great Britain : Jarrold and Sons Ltd.

Teeuw, A. and Wyatt, David K. 1970. Hikayat Pattani. The Hague: Nijhoff.

สัมภาษณ์

นिकอละห์ ระเด่นอาหมัด. 2531. อาจารย์ภาควิชาศิลปะ สถาบันราชภัฏยะลา. ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2531.

นวลขวี ฅ สงขลา. ผู้ดูแลวังหนองจิก. 2538. ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2538.

เนือง มุสิกวัฒน์. เจ้าของวังรามันห์เก่า. 2531. ให้สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2531.

บุญเลิศ บุญมี. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2536.

บงกช ณ สงขลา. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน 2539.

ปนัดดา บุญอึ้ง. อาจารย์โรงเรียนปทุมคงคาอนุสรณ์. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์,
25 มิถุนายน 2539.

ปุกีเยาะ เด่นอุดม, ตนก. หลานต่วนสุไลมาน. 2538. ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2538.

พีรยศ ราชิมมูลา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2539.

มะ มะหะหมัด, ตนก. ปลัดจังหวัดปัตตานี. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2539.

แมะ รงีเซะ, หลานสะไกต่วนสุไลมาน. 2538. ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2538.

ยาลินี สนิทวาที, ตนก. เจ้าของวังระแงะ. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2536.

ยุทธพงศ์ พิพิธภักดี. หลานพระพิพิธภักดี. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กรกฎาคม 2536.

ยูโซะ ละมาแอ. เหลนพระยาสุริยสุนทร บวรภักดี. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์,
7 กันยายน 2536.

ละออ บุญมี. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2536.

เลาะห์ รงีเซะ, ตนก. หลานต่วนสุไลมาน. 2538. ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2538

วัน มะโรหบุตร. 2526. ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2526.

วิวัฒน์ กิจถาวร. บุตรชายเจ้าของวังพิพิธภักดี. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์ 27 สิงหาคม 2536.

อุจจิรา เต็มอุดม. ผู้ช่วยฝ่ายข่าว ค่ายอิงคยุทธบริหาร. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์,
11 กุมภาพันธ์ 2539.

แวอาแซ แวดอเลาะห์. บิดาเจ้าของวังจะบังติกอ. 2525. ผู้ให้สัมภาษณ์,
15 เมษายน 2525.

สวาสดี พิพิธภักดี. ภรรยาพระพิพิธภักดี และเจ้าของวังยะหริ่ง. 2536.
ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม, 7 กันยายน 2536.

สมบุญ ณะสุข. หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์และศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์,
20 ธันวาคม 2539.

สุบัติส ราฮิมมูลา. ลูกสาวเจ้าของวังระแงะ. 2536. ผู้ให้สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2536.

สุริยะ แวดอเลาะห์. เจ้าของวังจะบังติกอ. 2528. ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2528.

สังวร ณ สงขลา. อาจารย์โรงเรียนเบญจมราชูทิศ. 2539. ผู้ให้สัมภาษณ์,
25 มิถุนายน 2539.

อาซิเยาะ อัลยุฟรี. หลานพระยารัตนภักดี. 2538. ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2538.

อนันต์ วัฒนานิกร. อดีตศึกษาธิการอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี. 2535. ผู้ให้สัมภาษณ์,
4 ธันวาคม 2535.

อับดุลยารอิม สะมาแอ. เหลนพระยาสุริยสุนทรบวรภักดี. (2536). ผู้ให้สัมภาษณ์,
21 สิงหาคม, 7 กันยายน 2536.